

Víztartalom meghatározása kozmetikai krémekben, alapanyagokban és illóolajokban

LÓRÁNT BÉLA

Budapest Főváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézete

Érkezett: 1961. július 27.

Kozmetikai krémek vizsgálata

Az ember bőrében előforduló és kozmetikai szempontból érdekes anyagok közül mennyiségileg kettő fontos: a bőr zsíradék- és a víztartalma. E kettő megléte biztosítja az emberi bőr bársonyos lágyságát, hiányuk pedig a bőr szárazságát és eldurvulását okozza. Érthető tehát, ha a kozmetikusok már az ókor óta a kozmetikai krémekkel — a víz- és zsírféleségeknek a bőr szempontjából legelőnyösebb együttesével — javítják a bőr e két fontos alkotórészének teljes, vagy részleges, esetleg vagylagos hiányát.

A kozmetikai krémeknek ezek szerint igen fontos alapanyaga a víz, mert a krémek ezzel pótolják a bőr elvesztett víztartalmát, a krémek zsírtartalma, valamint egyéb adalékanyagok ugyancsak a bőr víztartalmának megtartását segítik elő. Ez azonban a víztartalomnak csak az egyik feladata, mert fontossága ebben még nem merül ki.

A kozmetikai krémeknek — mint a többi kozmetikai készítménynek is — mutatónak és bizonyos rendeltetészerű tulajdonságokkal kell bírniuk, ezek a következők:

1. megfelelő konzisztencia,
2. megfelelő kenhetőség,
3. megfelelő felszívódó képesség és más anyagok felszívódásra való késztetése,
4. frissítő hatás,
5. ne okozzanak felkenéskor és utána tartósan zsíros érzést.

A krémek e tulajdonságainak biztosításában a víz fontos szerepet játszik, érthető tehát, ha napjainkban a folyamatban levő kutatások alapján inkább a víztartalom növelése, mint az eddigi szint megtartása a főszempont.

Így viszont mind a krémek gyártástechnológiájában, mind az elkészültüket követő minőségellenőrzéskor, de éppígy az átvételkor is fontos a víztartalom ismerete.

Azonban nemcsak a krémek víztartalmának az ismerete fontos, mert a kész krémek receptúra állandóságának megtartása, finánciális, sőt eltartóhatósági, értékesökkenési szempontok miatt ismernünk kell a kozmetikai ipar alapanyagainak a víztartalmát is, s ugyanez vonatkozik a magas értéket képviselő illóolajokra.

A szakirodalomból vízmeghatározásra alkalmas eljárásként kínálkozott a Smith és Bryant által kidolgozott eljárás, amelyet kozmetikai készítményekre és alapanyagaikra, valamint illóolajra igen jól tudtam alkalmazni (1).

A módszer leírása:

Szükséges vegyszerek és mérőoldatok

n/2 nátronlúg,
1%-os alkoholos fenolftalein oldat,
vízmentes, p. a. toluol, piridin és acetilklorid,
reagens: készítenő 1 liter fenti toluolból és 150 g acetilkloridból,
absz. alkohol.

Előkészítés

A megvizsgálandó anyagból annak víztartalmától függően mérünk le a vizsgálat céljaira egy bizonyos mennyiséget:

1. ha a víztartalom kevesebb 1%-nál, bemérendő 10 g körüli mennyiség,
2. ha a víztartalom 1—5% között van, lemérünk 10—2 g közötti mennyiséget,
3. 5—10% közötti víztartalom esetén elegendő 2—1 g bemérése,
4. 10—20% között pedig 1—0,5 g;
5. csak 0,5—0,3 g közötti mennyiségből indulunk ki, ha a víztartalom kb. 50%, s végül
6. 50% felett (pl. tejszínek) 0,2 g körül mérünk be.

A vizsgálandó anyagot üveg dugóval jól elzárható ún. jódszámlombikba mérjük le és 10 ml fenti minőségű piridint vagy toluolt adunk hozzá aszerint, hogy a vizsgálandó anyag melyikben oldódik jobban, vagy melyikben esik szét könnyebben (emulziószerűen). Ezt előbb egy próbával döntjük el. Szükség esetén az oldószer hozzáadása után a dugóval zárt lombikot enyhén megmelegítjük és rázogatással segítjük elő a bemért anyag eloszlását. Ezután az így létesített oldatot (emulziót) tartalmazó lombikot jégkásába helyezve 3 percig hűtjük, majd 10 ml acetilklorid reagenst, újabb három perc hűtés után pedig 2 ml piridint adunk hozzá (azonban ha az anyagot piridinben oldottuk, akkor újabb piridin mennyiséget már nem adunk). A piridin hozzáadása után (illetve, ha az elmaradt, az acetilklorid hozzáadása után) a lezárt lombikot kivesszük a jégből, tartalmát körkörös mozgással homogenizáljuk, hogy a piridin és az acetilklorid fehér színű, féligszilárd komplexét eloszlassuk. Három perces állás után 1 ml absz. alkohollal elegyítjük a lombik tartalmát, újabb 10 perc után 20 ml absz. alkohollal a lombik belső falát leöblítjük. 3—4 csepp fenolftalein indikátor mellett azonnal titrálunk.

Ezzel párhuzamosan vakpróbát végzünk, több párhuzamosan folyó vizsgálat esetén 1 közöset, amelynél mindent az előbbieken leírtak szerint végzünk el, csak a vizsgálandó anyag bemérést hagyjuk el. Az oldószert is aszerint adagoljuk.

Számítás

$$\text{Víz tartalom} = \frac{(a-b-c) \times \text{lúgfaktor} \times 0,009}{\text{bemért anyag grammokban}},$$

ahol „a” a vizsgált anyag semlegesítésére fogyott n/2 lúg ml-einek száma,
„b” ugyanez a vakpróbára vonatkozóan és
„c” a bemért anyagra egy előzetes titrálásból kiszámított, a vizsgálandó anyag savszámának megfelelő n/2 lúgfogyasztás.

Ez általában nem jelent külön munkát, mert a savszámot általában meg szokták határozni.

Ha n lúggal titrálunk, a számlálóban levő szorzó faktor nem 0,009, hanem 0,018.

A módszer alkalmazását még előnyösebbé tehetjük, ha figyelembe vesszük *Smith* és *Bryan* ama megállapítását, hogy a tényleges víztartalmat 100%-nak véve a módszer alkalmazásával csak 97% nyerhető vissza, más szóval, ha alkalmazzuk a 3% korrekciót. Ez főként nagyobb víztartalom esetén fontos.

Kozmetikai ipar alapanyagainak vizsgálata

Az alábbi felsorolás a felhasználásra kerülő nyersanyagok szempontjából nem teljes és nem is lehet az, hiszen szakkönyvek kötetei sorolják fel a ma használatos nyersanyagokat. Azonban alapul szolgál arra, hogy más

ezekhez hasonló nyersanyagok vizsgálatát a leírottak alapján elvégezhesük. Célszerű természetesen tájékozódó vizsgálatot végezni, mielőtt egy anyag rendszeres vizsgálatára rátérünk.

A krémeknél leírottakkal azonos módon végezzük el a vizsgálatot a kozmetikai ipar alapanyagainál a víztartalom ismeretes céljából, de az alábbiak figyelembevételével:

1. *Vazelin, parafin, viaszok stb.:*

A várhatóan alacsony víztartalom miatt a bemérés 10—20 g, oldószer 10 ml toluol.

2. *Vazelinolaj:*

Bemérés mint a vazelinnál, oldószerre nincs szükség.

3. *Lanolin* (adepts lanea anhydr.).

Bemérés 2—10 g között a víztartalomtól függően, oldószer 20 ml toluol.

4. *Polietilenglikolok, glicerín:*

A folyékonyak víztartalma rendszerint nem haladja meg az 1—5%-ot, a szilárdaké még ennyi sincs, a gliceriné lehet 15% is, ezért a bemérendő mennyiséget az „előkészítés” fejezet szerint állapítjuk meg. Oldószert a folyékonyaknál nem alkalmazunk, vagy ha kell, piridint, ugyanezt használjuk a szilárdaknál is, szükség esetén enyhe melegítéssel.

5. *Növényi olajok, mint a*

fangyú és más hasonló állati eredetű zsiradék (2).

6. *Aerosol készítmények.*

Fontos, hogy a hajtógáz mentes rész gyakorlatilag vízmentes legyen, mert a fluorozott szénhidrogének a víztől hidrolizist szenvednek és ez korróziót idéz elő az aerosol készítmények fémalkatrészein. Ezek víztartalma csekély, ezért 20 g vagy ennél is több lemérése szükséges. A folyékonyak pl. napolaj, oldószer nélkül vizsgálhatók, a szilárdaknál a beméréstől függően 5—10 ml toluolt vagy piridint használunk.

Illóolajok vizsgálata

Az illóolajok egy része a szerves vegyipar preparátumainak tekinthető, ezeknél a víztartalom rendszerint csak nyomokban van meg. A forgalomba kerülő illóolajoknak nagy része azonban növényi eredetű, ezeket a növényekből vízgőz desztillációval hajtják ki és ezért víztartalmuk meghaladhatja az 1,5%-ot is. Az illóolaj szempontjából ez nem lényeges, hiszen akár kölni-vízben, akár egyéb kozmetikumban használják fel az illóolajokat, úgyis víztartalmukat sokszorosan meghaladó mennyiségű víz mellett dolgozzák be őket. Lényeges azonban a víztartalom az illóolajok magas árára való tekintettel, mert a fenti 1,5% víztartalom nagyobb tételnél már tekintélyes összegnek megfelelő illóolaj értékét érheti el. A víztartalom meghatározásához 5—10 g-ot mérünk be, oldószerre nincs szükség. Bár lényeges savtartalmuk nincsen, mégis célszerű ezt meghatározni, mert az a kis víztartalmat relatíve lényegesen befolyásolhatja.

IRODALOM

- (1) Lóránt B.: ÉVIKE, 7, 77, 1961.
(2) Lóránt B.: ÉVIKE, 7, 194, 1961.

A fentiekhez még az alábbiakat fűzöm:

Befejezésül néhány adatot közlök az általam vizsgált (1, 2) anyagok víztartalmával kapcsolatban:

Víztartalom %			
	Marikovszky módszerrel	Xiolos módszer- rel	acetilkloridos módszerrel
Extrahált szójaolaj	0,27		0,21, 0,19
Ipari faggyú, 1.		4,6	4,4
2.		1,6	1,4
Toluol			0,29
Piridin, 1.			0,12
2.			0,52
Sztearatkém		69,1*	68,7
Sportkém		37,0*	36,7
Zsíroském		3,7*	3,52 és 3,84
Rovarirtószer			0,02
Hajlakk			0,15
Hajolaj			0,02
Lavendulaolaj			1,47
Terpineol			0,06

* jel azt jelenti, hogy a krém víztartalmát a krém elkészülte után a súlyának visszamérésével állapítottuk meg.

Marikovszky Zoltán módszere (sajtó alatt) az összes illékony anyag megállapítására való. Az olaj nem volt benzinszagú még melegítéskor sem, tehát a két meghatározás között mutatkozó 0,07% különbség reális érték a benzintartalomra nézve.

A vizsgálathoz szükséges toluol és piridin gyakran nem teljesen vízmentes, hanem kisebb mennyiségű vizet tartalmaz. Ezt az acetilkloridos módszerrel célszerű előre megállapítani. A vizsgálatot úgy végezzük el, mint a többi esetben. Kis víztartalom nem zavar, de tized nagyságrendnél több már igen, mert az acetilkloridot elfogyasztja.

A kozmetikai krémeknél a valódi víztartalmat az elkészültük utáni súlyuk visszamérésével állapítottuk meg. Az egyezés a korrekció alkalmazásával teljesen kielégítő.

A vizsgált három aerosol (hajlakk, rovarirtó és hajolaj) közül az első dehidrált szeszből készült, amelynek víztartalma 0,1%. Figyelembe véve a többi kis víztartalmú adalékanyagot, az egyezés igen jó. A második és harmadik anyag parafinolajból készült, ezeknél érthető az igen alacsony víztartalom. Itt kontrollra nem volt lehetőség, viszont a körülmények igazolják az eredményeket.

A lavendulaolaj víztartalma mutat rá arra a tényre, hogy a vízgőz-desztillációval készült krémeknek tekintélyes víztartalma van, ami ár szempontból nem közömbös, a terpineol alacsony víztartalma viszont azt igazolja, hogy a szintetikumok gyakorlatilag vízmentesek.

Összefoglalva az eddigieket, megállapíthatjuk, hogy az acetilkloridos módszer igen jól használható vízmeghatározásra az ipar különböző területein.